

גליון
באר
הבשרה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

נה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com



מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת נח

- ב מחסי ומצודתי - הבטחון בה' הוא ה'תיבה' להינצל מכל 'מבול'.....
- ד אותך ראיתי צדיק - רצה הקב"ה לזכות את ישראל.....
- ו ריח הניחוח - עיקר חשיבות האדם בעמידתו בנסיונות.....
- ט בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים.....
- י קץ כל בשר - מותר האדם מן הבהמה.....
- יא בתר רישא אזיל - לקדש את ה'ראשית' וההתחלה ובפרט בתחילת השנה.....
- יד עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד.....
- טז לעסוק בדברי תורה - התחזקות בעסק התורה.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד:

shwrtz@bezeqint.net

פרשת נח

שתועלתה היא להמשיך חן על האדם, או בבחינת ג' או ד' מצות ידועות, עב"ל (ועיי"ש עוד).

אלא, שלא מצינו בדבריו מהי הדרך שע"י יזכה למצוא חן ושכל טוב בעיני אלוקים, והרי כל בר דעת מבין ויודע עד כמה הוא זקוק לענין זה - למצוא חן וחסד לפני המלך, שיציל אותו ממי ה'מבול' השוטפים הן ברוח הן בגשם, מכל הקשיים הצרות והניסיונות...

אמנם, תשובה לדבר מצינו בדברי הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, כי הבטחון בהשי"ת, מתוך האמונה הטהורה שהוא הזן ומפרנס לכל, הוא אבינו הוא רועינו הרואג לכל צרכינו ומחסורנו, ממשיך נשיאות חן על האדם, והיא לו 'תיבת הצלה' מכל מקרה רע. כלשון הגמ' (מנחות כט:): 'כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא'. וכה הם דבריו (שמיה"ל שער התבונה פי"א), יתחזק מאד במידת הביטחון, כדי שלא ירע לו אם אחד יגע לו בעניניו² (כלומר, אם יבוא אי מי ויפתח בסמוך לו 'בית מסחר' בשל), ולא יבוא לספר בגנותו ולריב אתו ולקללו ולהלבין פניו ולהקניטו, ויבטח בה'

מחסי ומצודתי - הבטחון בה' הוא ה'תיבה' להינצל מכל 'מבול' בפרשתן (ז א), 'ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע (ס"פ בראשית, ו ח) שאי אפשר לומר שנח ניצל ממי המבול עבור שהיה צדיק ולא חטא, שאם כן הרי אף התינוקות שעדיין לא באו לכלל עונשין היו צריכין להינצל מן המבול, אלא בע"כ צריכים לומר שהקב"ה התחרט והתנחם כביכול על עצם יצירת האדם וכל העולם כולו, כמו שנאמר (שם ז) 'אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתים'. ומדוע ניצל נח מהמבול, רק משום שנח מצא חן בעיני ה'" (שם ח), כי לגודל צדקותו זכה להשיג נשיאת חן בעיני אלוקים, ועי"ז ניצול מכל פגע רע.

ובלשון קדשו, פירוש לא לצד מעשיו, כי בבחינת החזרה שחזר ה' מבריאת האדם לא יצילנו היותו צדיק, ולזה הוצרך לומר מצא חן, כי הגם שהיה צדיק לא תצילנו צדקתו אלא בחינת החן שהשיג מאמצעות בחינת המצות, כי יש לך לדעת כי יש מצוה

א. ויתבאר עוד, כי הנה אנשי דור המבול לקו בחסרון באמונה בהשי"ת, וכמו שביארו (חתן ישעי' בפרשתו, ועוד) את הנאמר על דור המבול (סנהדרין קח. הובא ברש"י ו יג) 'לא נחתם דינם אלא על הגזל', כי הגזל את חברו, הרי מעשיו מוכיחים שאין לו אמונה בבורא עולם כי הוא הזן ומפרנס לכל, וחותר חיים ומזון לכל חי. שהרי אם היה מאמין בבוראו היה יודע שלא ירוויח מאומה מה'גזל'. על כן לא מצאו מנוח לנפשם, מדאגה ובהלה, ממקרי העולם והשגת פרנסתם וצרכיהם, מפחד משיגי גבול, מחשש מזיקים ואויבים. ועל כן נקראו בשם 'דור המבול' שהוא מלשון בלבול, שהיו מבולבלים בדעתם ושכלם מחוסר אמונתם בה'. אבל 'נח' הוא מלשון מנוחה, בו נתקיים 'על מי מנוחות ינהלני... ינחני במעגלי צדק' (תהילים כג ב-ג), כי באמונתו ובטחונו בה' לא חשש מדבר, בידעו שכל הנעשה עמו משמיא נעשה עמו, ואכן זכה ל'מי מנוחות' וניצל ממים הזידונים.

ב. אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר כשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענהו הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר היה לו תרנגול יחיד ומיוחד, והיה מספק כל צרכו במאכל ומדור, לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד איבד זה הראשון עשתונותיו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזול מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'ריתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - וודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה בכפליים - עבור שני תרנגולים. ובזה סיים הרה"ק את דבריו, כל טענותיך כדברי התרנגול הנ"ל, כי יושב בשמים ישחק. שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלוח פרנסה בהרחבה לך ולחברך גם יחד.

כע"ז ענה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן ז"ע לבעל 'חנות' שבכה לפניו על 'מסיג הגבול' חדש שפתח בסמיכות אליו חנות כמותו, וכה ענהו, האם ראית פעם הנהגת ה'סוס' בשעה שבעליו מוליכו אל הנהר להרוות צמאונו, כי כשהוא מכופף עצמו אל המים לשתות מהם נשקפת בבואתו בתוך המים הצלולים, ונדמה לו כי הנה הגיע סוס אחר הרוצה לגזול את המים לעצמו... מה עושה ה'סוס', הרי הוא רוקע ברגליו בתוך המים כשהוא מדמה בדעתו שהינו בועט ב'סוס' השני ומסלקו מעליו, ובאמת, מרוב רגיעותו עולה עפר שבקרקעית הנהר ומתערבב במים והם נהיים עכורים, ושוב אינו רואה את ה'סוס' השני... והנו בטוח שהצליח במלחמתו ובגבורת הסוס סילק את יריבו... אמנם אילו היה לו מח בקדקודו היה יודע שיש די מים בשבילו ואף בשביל אחרים, ולא היה משתולל אז היה שותה מים צלולים זכים ונקיים, ועתה בגלל קוצר שכלו שתה מים עכורים מלאים בעפר ובצורות. המשיך הרה"ק ואמר, אל תהיה כסוס כפרד אין הבין, התחזק באמונה בבורא כל העולמים שהוא המפרנס מביצי כינים ועד קרני ראמים, ויש לו די והותר בשבילך ואף בשביל אותו המסיג גבול...

אחד מחסידי הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע קבל בפניו על צרה שנחתה לפתחו, כי בא יהודי אחר ופתח בסמוך לו בית מסחר כשלו, והוא מרגיש שהלה גזול מעמו 'קונים'. פתח ה'בית אברהם' וסיפר לו עובדא דהוה עם חותנו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' ז"ע רבי דוד זעלצער זצ"ל, שנקרא כך על שם שהיה ברשותו מפעל לייצור מלח (זאלץ) ומכירתו. יומא חדא הבחין רבי דוד שיהודי נוסף פתח סמוך אליו עוד מפעל למכירת מלח, תיכף נסע ר' דוד אל רבו הרה"ק מלעכאוויטש ז"ע וזעק בפניו, מורי ורבי, עתה ידעתי כי אמונתי פגומה - מכיוון שהנני מרגיש רגשי צער ממשיג גבולי, ואם כן, למה לי חיים. פתח הרה"ק ודיבר עמו בדברי אמונה וביטחון, והאריך בדברים עד שנתחזקה אצלו האמונה ש'אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא' (יומא לה:): ופסק מלהיות מיצר על היהודי הלז, בידעו שאי אפשר לאיש להשיג גבול רעהו.

כעבור תקופה חזר רבי דוד אל הרה"ק ושב ובכה לפניו כי עדיין אין אמונתו שלימה, כי כאשר הוא רואה קונים הנכנסים לקנות מלח בחנותו של רעהו אין לבו מתמלא שמחה כאותה שמחה שיש לו בשעה שהוא רואה את הקונים נכנסים אל מוכרי הדגים, או לבית הסנדלר והרצען, ואם אין לו אמונה למה לו חיים. שוב חזר הרה"ק והפיח בקרבו להב האמונה הטהורה, עד שכבר הרגיש כי מעתה שמח ישמח בראותו את היהודי מרוויח ממכירת מלח. ובזה גמר הבית אברהם את דבריו, שאלו האברך נו... כאומר, ומה היה שכרו של רבי דוד על אמונתו. נענה הבית אברהם ואמר, וכי להגיע למדרגה זו - לשמוח בשעה שהמשיג גבול מרוויח אינו מתנה טובה... ועוד, וכי קטנה היא בעיניך שזכה להיות חותן המלך - חותנו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' ז"ע.

הגאון רבי שלמה כהן ז"ל שהיה ממקורבי החזו"א, התפרנס מ'דפוס' שהיה בבעלותו ברח' רבי טרפון בב"ב, והייתה עבודתו אך ורק כדי לצאת ידי חובת השתדלות ותו לא מידי, ביום מן הימים בא מאן דהוא ופתח ממש בסמוך אליו דפוס חדש, נכנס אליו ר' שלמה וקראו לביתו לישב עמו בניחותא, בבוא אליו 'משיג גבול' החדש, ישב עמו ר' שלמה, הדריכו ויעצו עצה ההוגנת לו, דיו פלוני טוב הוא עד מאד, ואילו בדיו זה אל תשתמש כלל, לוחות אלו טובים הם והאחרים כלל לא וכיו"ב בשאר עניינים, וכששאלוהו בנו, זאת אשר לא תקראהו לדין תורה על שהוא מסיג את גבולך, ניחא, אך על מה ולמה עוד תוסיף ליעצו אודות מסחר הדפוס... ענה להם ר' שלמה אביהם הרי מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד ר"ה והכל בכתב ה' עלי השכיל, ואלא שהאדם מחויב להשתדל עבור פרנסתו, ע"כ פתחתי אני את 'בית הדפוס' אשר ברשותי, אך עתה שבא עוד יהודי ופותח בית דפוס נוסף, הרי הוא מיקל עלי את עבודתי, שחלק מהקונים יעברו אליו ויהא לי מעתה יותר זמן פנוי לתורה ולתפילה, וכי לא אסייע בידי הבא להקל עלי מעול עבודתי, וכבר ידוע, שהחזו"א אמר ע"ז 'וכמה מן הקדושה ניתוסף לאדם כאשר חי באמונה כזאת'.

שמעתי מבנו של הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל, שהנה אביו ר' זלמן הקים בעשר אצבעותיו מפעל בו אפו חלות ומיני מזונות ומכרם לצורך פרנסתו ונקראת בשם 'מאפיית בריזל' הנודעת בעה"ק ירושלים, באותם הימים היה מפעלו של ר' זלמן יחיד ומיוחד. באחד הימים 'בגד' בו אחד מעובדיו, פסק מלעבוד אצל 'בריזל' ופתח מאפייה לעצמו, מה עשה ר' זלמן, לא כעס ולא רגז, לא קצף ולא תבע אותו, אדרבה, עלה לבקרו בביתו, ונתן לו עצות מתוך נסיונו הרב, כיצד ישיב את 'סחורתו' עד ש'יצא שמו כאומן מומחה ויגדלו רווחיו. על כך כבר לא יכלו בני משפחתו להתאפק, ובאו אל אביהם וטענו בפניו, אילו היינו רואים שהנך 'רק' נמנע מלמחות בפניו על 'חוצפתו' ועל 'גנבתו'... החרשנו, כי זאת נבין שאין רצון אבינו לקחת חלק במחלוקת, ולא לעמוד ב'דין תורה' לפני הדיינים,

באר הפרשה - פרשת נח

מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישוּבו. והרבה יש להתבונן בדברים, שהרי עוסקים אנו ברשעים גמורים - דור המבול, שחטאו בחמורות ביותר 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' [וידוע מה דאיתא בזה"ק (ח"א ריש:) על עבירות כאלו], ואעפ"כ לא אבה השי"ת להשחיתם אלא ציפה והתאוה שישוּבו אליו, עד שאמר לנח להתעסק בבניין התיבה מאה ועשרים שנה אולי ישוּבו. ולא עוד אלא שמצינו בהמשך הפרשה דכתיב (ו יב) 'ויהי הגשם על הארץ, וכתב רש"י, ולהלן הוא אומר (פסוק יז) 'ויהי המבול', אלא כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. הרי מבואר להדיא, שאף שכבר הגדישו את הסאה, וכל מאה ועשרים שנה שהתרה בהם נח שעתיד הקב"ה להחריב את העולם לא שמו אל ליבם, ועתה הם עומדים ב'רגע האחרון', ומ"מ אם היו פותחים בתשובה היתה מתקבלת ברחמים, ואף היו מוסיפין להם טובה על טובתם - להמציא גשמי ברכה, אמור מעתה, אם הקב"ה מצפה לתשובת אותם רשעים כדור המבול, על אחת כמה וכמה שהוא רוצה בתשובה של בן ישראל, ופשיטא שתתקבל באהבה וברצון! (ועי' בהרחבה ב'דברי חיים' ריש פרשתנ').

שהוא יזמין לו ממקום אחר את החסר לו על ידו וכו'. לכן כשאדם אחד נוגע בעסק של חברו ובקש מאתו שיתעכב מזה ולא רצה, ובא לפני ה' יתברך ומתחנן אליו שיתן לו מנה אחרת ולא יצטרך לריב עם חברו בוודאי ימצא עבור זה חן בעיני ה' יתברך עבור מדתו הקדושה, כמאמרם (חולין פט.) 'מאי דכתיב (איוב כו ז) תולה ארץ על בלימה, על מי העולם קיים על מי שבולם את פיו בשעת מריבה, ועבור בטחונו בה' יתן לזה אפיים, עכ"ל.

ביו"ב מצינו ב'בן יהודע' (ביצה טו. ד"ה אבל הלל) כי בטחון אותיות טוב חן (ומפרש בדרך הרמוז בשמות הקדושים, עיי"ש), וכתב בזה"ל, ובוה פרשתי בס"ד רמוז הכתוב (תהלים פד יב) 'חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים', כי ההולכים בתמים יש להם מדת הבטחון, ובזכות הבטחון ימשך שפע חן ושפע טוב, וזהו חן וכבוד יתן ה' וגם לא ימנע טוב, וכל זה הוא להולכים בתמים הם בעלי הבטחון, עכ"ל.

אותך ראיתי צדיק - רצה הקב"ה לזכות את ישראל בפרשתן (ו יג-יד), 'ויאמר אלוקים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר' וגו', ופירש רש"י, 'הרבה ריוח והצללה לפניו ולמה המריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה

אבל, מדוע הינך עוזר לו ומסייע בידו בנתינת עצות להגדיל ולשכלל את מאפייתו ה'מסגת גבולך'. השיב להם ר"ז, הרי הכסף שנקצב עבורי בר"ה יגיע בכל מקרה, והוא אינו מפסיד לי כלום, אלא מאי, שהלה מקל מעלי מטורח העבודה שלא אצטרך להתעסק עם קונים הרבה... וכי אין מגיע לו שאסייע לו אחר שהוא עוזר לי... וכי אתנהג כ'כפוי טובה' ח"ו... מעתה אין תימה כיצד לא משה השמחה מפניו של אותו חסיד ותמיד היה מתהלך ב'שמייכעל' (בת שחוק), כי האמונה בהקב"ה נוסכת באדם שלוהה ושמחה עד אין קץ.

ג. דבר שפתיים אך למותר, שלא נאמרו הדברים אלא כלפי מי שהסיגו גבולו - שעליו לבטוח בה', אכן חלילה ללמוד מכאן 'הוראת היתר' להסיג גבול מתוך 'טענה' שהקב"ה יכול לפרנס את כולם... ודברים נוראים כתב הרה"ק מקאמרנא זי"ע בחומש 'היכל הברכה' על האמור בפרשתן (ט ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' - מכאן אזהרה רבה למקפח את פרנסתו של חברו ויורד לאמנות חברו הרי הוא כשופך דמים ממש. גם הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע היה אומר שהמקפח פרנסת חברו הריהו ב'סכנה' עצומה, ומעשה היה בדידיה שאחד מחסידיו ירד לחיי הרב בקהילתו, קרא לו רבי יחיאל ואמר לו, דע לך, מקובלני מרבתי שכל היורד לאומנותו של חברו הרי הוא מקפח את חיי עצמו, וקרא עמו את הפסוק 'שופך דם באדם דמו ישפך' מילה במילה כמקריא את הסוטה, והזהירו מאד לבל ישוב לדרכיו הנלוזות, ואכן קיבל החסיד על עצמו תיכף להפסיק את כל פעולותיו נגד הרב בעירו, אך משחזר לעירו היטוהו חבריו הרעים אחריהם וחזר לסורו לירד לחייו של הרב, ותיכף לאחר מכן החל לירוק דם עד שיצאה נפשו. ומידה טובה מרובה למי שמסייע לחברו בפרנסתו עד כמה זוכה הוא לברכות עד אין קץ.

ד. ובסוף דבריו כתב עוד וז"ל, 'ומי שהוא ירצה להיות מלא מכסף וזהב, או הכוונה שירצה שיבוא לו שפע ההצלחה וכו' יחזיק בבטחון שהוא אותיות חן טוב, עכ"ל.

ה. ולעולם לא יאמר, אוי לי, כבר התרחקתי יתר על המידה בריבוי עוונות ופשעים עד שאין בידי להתחדש לעבודתו ית"ש, אלא יתחזק בה' אלוקיו המצפה לכל אחד ואחד מישראל באשר הוא, וכאנתו מאמר נורא שאמר הרה"ק

באר הפרשה - פרשת נח

ה

ה'ברכת אברהם' ז"ע לרמז בנוסח הברכה (הכל יודוך ביוצר אור בשב"ק) 'הא-ל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח' וכו', כי דלתות שערי מזרח הם ר"ת 'שמד', שאפילו אם נפל עד לדיוטא התחתונה ממש רח"ל עדיין הקב"ה פותח עבורו דלתות שערי מזרח בכדי שיוכל להתחדש ולהיכנס בהם...

ו. חיזוק עצום ביותר אמר הגה"צ רבי משה וואלפסאן זצ"ל, שהנה תחילת 'המבול' היה ב"ז במרחשוון [לדעת רבי אליעזר] וכדכתיב בפרשתן (ז יא) 'בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחודש ביום הזה וגו', והנה מאמינים אנחנו שאותה גזירה כבר נכתבה ונחתמה בראש השנה וביום הכיפורים של תחילת אותה שנה, אף על פי כן אם היו חוזרים בתשובה ב"ז חשוון היו מבטלים את הגזירה, ורמזו לנו חז"ל בתקנתם לקרוא פרשה זו בתחילת השנה, ללמד לאדם שהגם שכבר עבר ירח האיתנים, וכבר נגזר בשמים ממעל כל הקורות עמו בכל השנה הבעל"ט - אך אם יעשה עתה תשובה יתהפכו כל הגזירות הקשות לטובה, ו'המבול' יהפך לגשמי ברכה'... ז. פלאי פלאות אמר הגאון רבי חיים קרייזוירט זצ"ל, שהנה כתיב בפרשתן (ז כב) 'מכל אשר בחרבה מתו' חוץ מאותם שנכנסו לתיבה שמהם נתקיימו כל הבעלי-חיים שבעולם, והקשו בגמ' (זבחים ק"ג:) היאך נותר לפליטה אותו בעל חי ששמו 'אורזילא' - ראם הים, והרי כבר ביום שנולד הינו בגודל עצום כמו הר תבור, ואי אפשר לומר שהכניסו את ראשו, כי ראשו לבד הינו בשיעור פרסה ומחצה, אלא ראש חוטמו הכניסו לתיבה, ופירש רש"י 'שיוכל להנשים' (-לנשום), ועי"ז נשאר ה'אורזילא' בארץ החיים, וממנו צאצאיו אחריו עד עצם היום הזה. ומכן למד לימוד נפלא לכל אדם באשר הוא, אף אם הרחיק לכת עד שכולו כבר שקוע בתוך ה'מבול', אם אך יכניס את חוטמו לתוך התיבה - יקשור עצמו במשהו לגבול הקדושה, אזי בכך הוא פותח לעצמו 'תיבת נח', פתח הצלה לו ולדורותיו אחריו... והדברים אמורים שבעתיים בדור הזה על כל שלל הנסיונות חדשים לבקרים, ו'המבול' משתולל בראש כל חוצות רח"ל, לכל הפחות יכניס חוטמו וינשום ממקור הקדושה, יגדור עצמו לכל הפחות ב'משהו', ובכך יוכל להישאר לפליטה ולהחיות עם רב.

יש להוסיף על דבריו, כי הנה באותו דור כל העולם כולו חטאו והשחיתו דרכם עד ש'קץ כל בשר בא לפני', ורצה הקב"ה לאבד את כל העולם כי 'נחמתי כי עשיתים', אלא שהיה איש צדיק אחד, וממנו נתייסד ונתחדש העולם. ועל דרך זה ממש, שכידוע האדם הוא כ'עולם קטן' (תיקו"ז ק"ל:), ואף אם בכל העולם הקטן שבו השחיתו דרכו, אך אם נשאר אצלו נקודה קטנה שבה הינו 'איש צדיק', הרי מאותו 'משהו' ניתן לחדש את כל כולו, ו'צדיק' יסוד עולם...

דברים ערבים שמענו בשם הגאון רבי משה שפירא זצ"ל לדייק בפסוקים שאומרים בתחילת ה'סליחות', לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים, מה נתאונן ומה נאמר מה נדבר ומה נצטדק, נחפשה דרכנו ונחקרה ונשובה אל ה', לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, שלכאורה יש להקשות, אם לנו בושות הפנים, עומדים אנו כדלים וכרשים אם כן מה צריך לחפש בדרכנו ולחקור אותם - הרי החטא והפשע גלוי לעין, חסרון המעשים ניכר בעליל, ו'חיפוש' לא שייך אלא בדבר נסתר ונעלם... אלא שאין הכוונה לחפש בדרכנו למצוא את החסרונות... אלא אדרבה נחפשה דרכנו ונחקרה למצוא את הנקודה הטובה שבנו, את החלק הטוב, שאף שכדלים וכרשים דפקנו דלתיך ונראה לאדם שהוא 'כולו שחור'... אך אם יעיין ויחפש היטב ימצא בו 'משהו' טוב, ודייקא מכוחו יוכל לשוב אל ה'... שמעתי מהרה"ח רבי משה לודמיר זצ"ל מח"ס 'יגדיל תורה', פעם הייתי שבור בעצמי, ונכנסתי אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, וכתבתי ב'קוויטל' שעשיתי 'חשבון הנפש' וראיתי שאין בי כלום. הביט בי הרבי בעיניו החודרות והיוקדות ואמר, בכדי שיראה האדם שאין לו 'כלום' אינו צריך ל'חשבון הנפש'... אדרבה, כשעושים חשבון הנפש רואים שאכן יש כן מעלות והצלחות.

דבר נפלא אמרו בהא דאיתא בגמ' (ברכות ס"א.) 'יצר הרע דומה לזבוב', כי הנה אין כוח בפיו של הזבוב למצוץ מחתיכת בשר שלם, על כן הוא מחפש אחר מקום שאחז בו מעט רימה ורקבון, וכשמוצא אותו אורו עיניו ומתיישב שם להנאתו, והנה הרואה בשר שיש עליו זבוב נדמה לו כי הבשר מקולקל ומעלה צחנה, אכן באמת לא כן הוא, אלא הבשר ברובו ככולו שלם וטוב, אלא שיש מעט רימה... ולזה ממש דומה היצר הרע, כשרוצה להפיל אדם ברשתו הרי הוא מחפש ב'שבע עיניים' אחר איזה 'קלקול' קטן שיש בו באדם, ושם הוא מתיישב עליו, והאדם עצמו בראותו את ה'זבוב' מעליו נופלת רוחו בקרבו וחשכו עיניו, אויה לי כי היצר הרע תפס אותי, אכן האמת היא, כי עדיין הוא מלא בטוב, אלא שהיצר הרע מצא 'נקודה קטנה' - מקום להתגדר בו... ובוודאי שעליו לתקן קלקול זה שלא יוסיף הקלקול להתפשט לכל הכיוונים... אך חלילה לו מלחשוב שכולו רקוב ח"ו...

כהררי א-ל' וגו' מרמו על נח ודור המבול, וכך 'אמר הקב"ה צדקה שעשיתי עם נח בתיבה לא עשיתי עמו אלא עם הררי א-ל', שנאמר ותנח התיבה בחדש השביעי על הרי אררט (עיי"ש בדרשת המשך הפסוק). והדברים סתומים וחתומים, מה ענין הרי אררט להררי א-ל, ומה הכוונה והפירוש באומרו צדקה שעשיתי עם נח בתיבה לא עשיתי עמו אלא עם הררי א-ל.

ומבאר הרה"ק השפתי צדיק' זי"ע (אות טו, עיי"ש) בהקדם מה ששמע מוקנו הרה"ק ה'חידושי הר"ם' זי"ע לבאר מה דאיתא בגמ' (סוכה נב.) על היצר הרע, ל'צדיקים נדמה להם כהר גבוה', כי היצר הרע מתגבר עליהם ביותר בנסיונות קשים והוא כדוגמת 'הר גבוה', ומעתה יתבאר היטב מה שאמרו במדרש 'צדקה שעשיתי עם נח בתיבה לא עשיתי עמו אלא עם הררי א-ל', כי באותו דור קשה כדור המבול - היה לו לנח נסיון קשה וגדול לעמוד בצדקותו, והיצר היה נדמה לו כהר ומ"מ התגבר עליו, והעלה נחת רוח גדולה בשמים ממעל מאותה כפיית היצר, עד שאותו 'הר' נחשב ל'הררי א-ל', ודייקא בגללו ומחמתו עשה הקב"ה צדקה עם נח להצילו לחיים". וזהו שאמרו ותנח התיבה על הרי אררט, שמנוחת התיבה והצלתה משמץ מים הזידונים היתה רק בזכות אותם הנסיונות הקשים של הסתערות היצר הרע כמין הר - שעמד בהם נח בגבורה.

ובאמת, אין לתאר ואין לשער את גדול הנחת רוח שיש לפניו ית"ש מכלל התגברות שאדם שובר ומכניע את עצמו וטבעיו, וכפרט אם הדבר עולה לו

נוראות מצינו בכוחה של תשובה, דהנה איתא במדרש (בר"ר נב יג) על הפסוק (לעיל ד טז) 'ויצא קין מלפני ה' - פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע', וצריך לבאר אומרו 'ונתפשרתי' מה ענין 'פשרה' לכאן. ובעיקר יש להקשות, וכי לא היה יודע אדם הראשון כוחה של תשובה, איזו ידיעה נתוספה לו עתה וממה נתפעל כל כך. ומבאר ב'תורת משה' ל'החתם סופר' זי"ע (דברים, לשבת שובה), כי באמת קין לא שב בתשובה שלימה בכל ליבו ונפשו, אדרבה, כבר אמרו חז"ל שהיה קין כמי שגונב דעת העליונה ומרמה את בוראו, כי בפיו אמר שמתחרט ואילו ליבו רחק ממנו, ואעפ"כ הועילה תשובתו להתפשר עם בוראו ונמחל לו (אך לא בשלימות), ומה נתפעל אדם הראשון ואמר, 'כך היא כחה של תשובה שגם אם היא ברמיה מתפשר'. וחזוק גדול נלמד מכאן, שמצוי ושכיח ביותר כאשר האדם רוצה לשוב לבוראו ית"ש מיד מגיע היצר ומקרר אותו להשיב אותו ממחשבתו הטובה, באמרו, מה תועיל תשובתך כשאינה נעשית בלב שלם... אף אתה אמור לו, אבינו שבשמים הוא הרוצה בתשובה ואפילו אם היא ברמיה, העיקר שאשוב אליו מהיום והלאה.

ריח הניחוח - עיקר השיבות האדם בעמידתו בנסיונות

בפרשתן (ח ד), 'ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט', והובא במדרש (בר"ר לג א), שמאמר הכתוב (תהילים לו ז) 'צדקתך

ח. הקשה הרה"ק השפתי אמת' זי"ע (תרג"ב ד"ה אלה), הרי הכל גלוי וידוע לפניו ית"ש, וידע כי יחרב העולם במבול, וא"כ מדוע לא ברא את העולם רק מנח והלאה, אלא, שהבורא רצה להודיענו שגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה (בריאת) שמים וארץ (כתובות ה.), וראה נא שכשהוא ברא את העולם לא היה לזה קיום כביכול, ואילו כשנח מסר את נפשו לעבוד את ה' האלוקים נשאר יחידי וממנו יצאו כל באי עולם עד עצם היום הזה, ללמדך שכל העולם תלוי בעבודת האדם.

ט. ידוע להקשות כי בפרשתן נאמר לאחר המבול 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי (ח כא), והרי שאותה מציאות ש'יצר סוכן בנו' הרי זה סיבה להקל על הדין, כי האדם אינו אשם כ"כ מאחר שחטא רק מחמת פיתוי היצר הרע, אמנם בסוף פר' בראשית, בתחילת ענין דור המבול, כתיב (ו ה-ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום, וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ', ומבואר כי הא גופא סיבה היא לחומר הדין ולחורבן העולם. וביארו בזה, כי אם יצר מחשבות לבו 'רק' רע כל היום - אזי אכן אין תקנה, לעומת זאת מי שיצרו רע מנעוריו אלא שהוא מתמוזד ונלחם, ואף אם נכשל אינו נשבר אלא מתחזק להמשיך להילחם, ושבע יפול צדיק וקם, הרי בזה גופא מעורר רחמים עליו...

יתברך, והוא מתגבר עליו לעבוד את ה', מהתגברות זו עולה ריח ניחוח אשה לה'. וזהו שאמר הקרא 'וירח את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף עוד לב האדם רע מנעוריו', כלומר, מאחר שהוא מעלה לפני נחת רוח, ע"י ש'יצרו רע מנעוריו' ונלחם בו להתגבר עליו, לכן 'לא אוסיף לקלל את האדמה'".

ומוסיף ה'קדושת לוי' להביא את דברי 'הצדיק ר' בער ז"ל' (המגיד הגדול ממעוריש זי"ע) שלא זו

ב'מלחמה' קשה עם יצרו'. וכדכתיב בפרשתן (ה כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו', וכתב 'בעל הטורים', וירח - ב' במסורה, הכא, ואידך 'וירח את ריח בגדיו' (להלן כו נו), ומבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע עפ"י מה שאמר כבוד א"א מורי ורבי, וירח ה' את ריח הניחוח, מהיכן בא ריח הניחוח לה' - מהאדם הקרוץ מחומר, והטעם כי בקרבן שוכן יצר הרע המסיתו להרחיקו מעבודתו

הנה נהגו כשמכנינים את הנרות לכבוד שב"ק, שמדליקים אותם ומיד מכבים (כמובא ברמ"א סי' רסד ס"ט), ובפשוטו הטעם, שעיי"ז יהא נאחז האור יפה, אך רמז יש בה, כי עיקר העבודה 'והחכמה' להדליק נר שכבה... וללמדנו כי גם אם נכשל ונדמה לו כי נכבה נר ה' נשמת אדם, אך יתחזק להדליק אותו מחדש, ואדרבה עיי"ז יהא נאחז האור יפה. י. בפרשתן (ו כ) 'מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה וכו' שנים מכל יבואו אליך להחיות', כתב הרמב"ן 'הודיעו כי מעצמם יבואו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך נח לצודם בהרים ובאיים, אחרי כן הוסיף הקב"ה לצוותו (ז ב) שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבואו מעצמם אליו אלא שהוא יצטרך לחזר אחריהם ולהביאם לתוך התיבה, כי הבאים להנצל ולחיות להם זרע (להמשיך קיום המין בעולם) באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גזר שיבואו מעצמם לישחט', וטעם הדבר כתב הרמב"ן לקמן (ז ח-ט) כי הבאים לקיום המין לא הצריכו הבורא יתברך לטרוח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טורח בעמל ויגיעה.

וכן מצינו בהמשך הפרשה, דכתיב (ט כג) 'ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו' וגו', וכתב רש"י, אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו, והרי שהגם ששניהם עשו אותו מעשה מצווה בשווה, אך הכל תלוי לפי ההתאמצות והתגברות על הקושי, ועל כן שם שנתאמץ יותר זכה יותר, ולפום צערא אגרא.

ויזכור את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפרשתן (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה', ובגמרא (עירובין יח:): 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין בידי בשר ודם'. והכוונה היא שאפילו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקושי ובמריירות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקובל לפניו ית' - מסורין בידך, יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

יא. משל, למלך רם ונישא שהיו לו שרים רבים יודעי נגן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה, ולצידם הייתה לו ציפור שגם הייתה מזמרת לפניו, והנה הנאת המלך משירת השרים לא היתה מגעת לרוב הנאה וקורת רוח שגרמה לו הציפור, שאלוהו השרים הרי שירתנו עריבה עשרת מונים משירת הציפור ומדוע מתפעל המלך כל כך מהציפור. ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חידוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה לידי ההנאה והתענוג שיש בשמיעת שירת הציפור שאין דרכו בכך. וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח ד"ה והנה הקרבנות - במשל לציפור המדברת), ולדידן ייאמר, שירת ועבודת קרוצי חומר עריבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם 'אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה' (עי' שבת פט). ואין כל חידוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנן ששוכן בקרבנו 'יצר הרע המתגבר עלינו בכל יום' (סוכה נב:): למנוע מאיתנו כל זיקה של עבודת ה' ומתחזקים אנו שלא לשמוע לו אלא לעבוד את הבורא, עבודה כזו מעלה קורת רוח מרובה לאבינו שבשמים, ומסיים שם ה'תורה אור', כי עינינו רואות שבאם יתענה האדם כמה ימים ייחלשו כל כוחותיו ולא יוכל לומר אפילו פרק אחד שבתהילים וכדו', וכן שאר מניעות שיש לאדם מקור וחום וכיוצא והנה אם אך יכניס אל פיו איזה דבר מאכל, מיד יחלו הכוחות לשוב אליו וכבר יוכל לרנן לבוראו, נמצא שאותם דברים הגשמיים הם הנותנים את הכח לעבודת ה', היש לך חייך גדול מזה קמי הבורא, שדבר גשמי מתרומם בכדי לזמר לו ולעבדו.

באר הפרשה - פרשת נח

(ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בכ אתפאר', ושמעתי בשם הרה"ק מוהר"ר דוב בער זללה"ה (- המגיד הגדול ממעורייטש) ד'תפארת' נקרא 'גופא' (הקדמה לתיקון) שהשי"ת אינו מתפאר במלאכים ובשרפים שעובדים אותו, שהם מוכרחין בעבודה ואין להם יצה"ר ובחירה, אבל השי"ת מתפאר באדם שהוא מלובש בגוף ויש לו בחירה לנטות איזה דרך שירצה, וכשעובד השי"ת הוא גורם התפארות, וזהו ישראל אשר בכ אתפאר, ועל כן נקרא תפארת גופא - מפני שהגוף שהאדם מלובש גורם ההתפארות. עכ"ל.

דברים מלהיבים מצינו בדברי רבינו האור החיים' הק' זי"ע (לעיל ג ד), וז"ל, ואם תאמר למה יברא ה' בריה רעה כזו (דהיינו היצה"ר) לתקלה, דע כי בריה זו כל מה שהפליא ה' בגודל בחינתה כן גודל בחינת השגת הנפש בעולם העליון, כי לפי התעצמות הצריך לאדם לנצחון כן ישול שברו, כמאמרם ז"ל (אבות ה ג) 'לפום צערא אנרא'י, ואם היה מגביל שיעור כח המסית

בלבד שעבודת בני ישראל מעלה 'ריח ניחוח' לפני ה', אלא הריהו כביכול עושה לעצמו בגד מעבודתם, ומתלבש בו. ובוז מבאר את הפסוק (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בכ אתפאר', ש'אתפאר' הוא מלשון 'התלבשות' כדכתיב (ג ז) 'ויתפרו עלי תאנה'. ולא עוד, אלא שאין הקב"ה מלביש עצמו אלא מעבודת עם בני ישראל ולא מעבודת המלאכים, והמעם שהם מעלים כ"כ תענוג מעבודתם, כי בקרבם שוכן יצר המדיחם מעבודת ה', והם כובשים אותו², מה שאין כן גבי המלאכים, כדאיתא בגמרא (שבת פט). בתשובת משה רבינו למלאכים 'כלום יצר הרע יש ביניכם', על כן אין בעבודתם רבותא (חידוש) כל כך.

זוה הכוונה ב'מסורה' שכתב 'בעל הטורים', וירח ה' ריח הניחוח - וירח את ריח 'בגדיו', שהריח ניחוח שבא לו מהאדם הוא כביכול 'בגדיו' שמתלבש בו³.

ובאותו לשון נורא שכתב הרה"ק האורח לחיים' מזלאטשוב זי"ע (ויצא ד"ה א"י ויחלום) דהנה כתיב

יב. פעם שבחו לפני הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע - בחור פלוני הוא בן עליה, וכלל אין לו יצר הרע, ענה החזו"א, א"כ אינו אלא 'בעל מום'. כי זה כל האדם - שיש לו יצר והוא מתגבר עליו לעשות רצון קונו.

שמעתי מפי איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לבדוק האם ה'ווינקער' (blinkers) שברכבו (פנסים קטנים הקבועים בצדי הרכב מימין ומשמאל, והנהג מדליק אותם כשעולה ברצונות לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) פועל כתיקונו או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' כראוי אם לאו, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז 'עובד, לא עובד. עובד לא עובד'. וחוזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים נדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הווינקער עובד כראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול... לדין ייאמר, העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מות' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם...

שמעתי מפי אחד מחשובי ראשי הישיבות בארה"ק, שאחד מתלמידיו הוא בנו של 'רופא לב' גדול ומפורסם, פעם שאל האב את ראש הישיבה על מצב בנו, סיפר לו ראש הישיבה על עליותיו ומורדותיו של בנו, אמר לו האב, הנה אנכי 'רופא לב', כאשר רוצים לדעת את מצב לבו של החולה, בודקים אותו בכלי המכונה א.ק.ג. ורואים בו את פעימות הלב, אם הקווים עולים ויורדים הרי זה סימן שעדיין אדם זה בין החיים, ואפשר להצילו ולרפאותו, אך אם רואים שהקו הולך במישר יודעים אנו שכבר הוא 'לאחר מעשה', הסביר האב ל'ראש הישיבה' - כל זמן ששומע אני שיש לבני עליות וירידות, סימן הדבר ש'חי' הוא...

יג. מספרים על אברך שהתאונן בפני הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע על יצרו הרע הנלחם בו ללא הרף ועד שעולה בידו לנצחו ולהתגבר על הניסיון האחד, מיד משית עליו היצר ניסיון חדש, ונענה האברך, רבי, כלו כל הקיצין וכבר אין בכוחי להלחם עמו, ענהו הרה"ק איתא שמעמידת בני ישראל בנסיונות נעשה בגד להקב"ה, והרי מדוך העולם לשנות מפעם לפעם את בגדיהם, כי אחר זמן מה מתרגלים למראה הבגד וכבר אין נהנים ממראהו, כמו כן הבורא יתברך מחליף כביכול את בגדיו על ידי הניסיונות החדשים המשחרים לפתחו של האדם - יומם ולילה לא ישבותו, כי בהתגברות האדם נעשה לו בגד 'חדש' כביכול.

יד. הנה כך שנו חכמים בלשון המשנה (אבות ד כח) 'ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, ודע שהכל לפי החשבון'. ומבאר החסיד יעב"ץ באופן נורא, שלכאורה תעלה התמיהה על אומרו ש'אין לפניו משוא פנים', והרי עינינו הרואות שיש שנולדו בטבעם ובתכונות נפשם כצדיקים גמורים, כל היום

וכמו שנאמר (ו ב) ויראו וגו', ונח מצא חן בעיני ה' כי תיקן פגם זה, וזהו בעיני ה' - שקידש עיניו רק למענו ולכבודו ית'. וכבר איתא בגמ' (סוכה מט:): כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים^{טו}.

בפרשתן (ט כג), 'ויקח שם ויפת את השמלה וישמו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערוות אביהם ופניהם אחורנית, וערוות אביהם לא ראו'. הקשה ה'אלשיך' הק', מדוע 'וילכו אחורנית', ואם מחמת שרצו לשמור את עיניהם מראות ברע, תסגי להו בסגירת

בשיעור מועט אין מקום לרוצה להשיג השגה גדולה להשיגה, כי אין השגה זולת אמצעות נצחון המסית וכו'. ומעתה הפליא ה' להתחסד עם אוהביו להכין להם דבר שבאמצעותו ישיגו עלות במעלות חיים הנצחיים, אשרי העם שככה לו. עכ"ל^{טז}.

בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בראשית ד"ה ויראו), שכל פגם דור המבול התחיל מ'פגם העיניים',

מחשבות ליבם רק לטוב, מלאים באהבת תורה ויראת שמים, גומלי חסדים בעין טובה וברוח נדיבה, ואין בליבם שמץ רוע ורשעות, ואילו לעומתם יש שנולדו מלאים רצון להרע, לעשות רע לשמים ורע לבריות ואין בהם שום חשק לדברים שבקדושה, ומדוע זכו אלו ללב טוב ואלו ללב רע אין זה אלא (ח"י) משוא פנים... ועל כך המשיכו חז"ל בדברות קדשם ואמרו ודע שהכל לפי חשבון, הבורא ית"ש הוא יוצר יחד ליבם ויודע כל מעשיהם, הוא היודע ועד שאותו רשע לפי טבעו היה ראוי להרשיע כפלי כפליים וכבש יצרו ולפום צערא אגרא, ואילו אותו צדיק כפי תכונותיו הטובות היה צריך להרבות בצדקתו ואם לא עשה כן בדין הוא שיקבל עונש... ומסיים 'זוה העניין מסיר רוב ממבוכת צדיק ורע לו רשע וטוב לו', כי רק הקב"ה הוא 'יודע החשבון' עד כמה כבש הרשע את יצרו, ועל כן בדין הוא שיטול שכרו, ורק אליו נתכנו עלילות אם הצדיק השלים את חובתו בעולמו כפי מזג נפשו הטוב.

טו. וכך פירש הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה לסוכות) מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) 'גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים', ולכאורה הדבר תמוה כפי פשוטו, וכי יתכן לומר שמי שכל מעלתו הוא שהינו 'בעל מלאכה' יהא עדיף מצדיק הדור שאינו עוסק במלאכה אלא מתפרנס משל אחרים... אלא 'ירא שמים' הכוונה למי שהינו בטבעו צדיק ונוטה לטוב, ואין היצר הרע מתגבר עליו אלא מניחו לעשות רצון קונו באהבה וביראה, לעומת זאת 'הנהנה מיגיעו' היינו מי שבטבעו נוטה לרע, ויש בו תאוה ותשוקה לרע אך 'נהנה מיגיעו' - שמתייגע להתגבר עליו ולנצחו, ואכן הוא בוודאי עדיף מירא שמים שהגיע לכל מעלותיו בלא יגיעה ומלחמה, כי העיקר הוא המלחמה ושבירת היצר... טז. ודרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים, להתרחק מן העבירה, לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (ב"ר לג ו) רב ביריי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מנין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלוא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותירץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. ולפי דרכנו למדנו, שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף הגן עדן מסוכן הוא להֶחָרַב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגור שערי מפני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים, לבל יכנסו בהם כל מיני כלים שונים, והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על 'גן עדן' שלו כראוי.

בא וראה עד כמה צריך האדם 'לסגור' עצמו מכל השפעה רעה, שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין קח.) מה שנאמר (כב) 'מכל אשר בחרבה מתו - ולא דגים שבים', והביא המהר"ל ב'גור אריה' מה שכתב הרא"ם, שלפי זה צריך לומר שה'דגים' לא השחיתו דרכם כמו שאר בעלי החיים, ומשום כך לא מתו. וצריך ביאור, מדוע באמת דייקא הדגים שמרו על עצמם יתר משאר בעלי חיים (ופשיטא שאין להם יצר טוב גדול מהחיות והבהמות...) וביאר המהר"ל דבר נורא על פי מה שפירש רש"י הא דכתיב (ו ו) 'וינחם ה' כי עשה את האדם - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן', וכתב המהר"ל 'מזה תלמוד כי האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצה שלו', והיינו שאם היה האדם שרוי בעליונים הרי היה ממריד אפילו את המלאכים שיעשו כנגד רצון ה' ח"ו, ולפי"ז מבואר הטעם שלא חטאו הדגים אחר שאינם נמצאים עם האדם אלא חיים בים - ב'עולם' ובסביבה משלהם... אמור מעתה, הגודר עצמו בסביבה טובה כמה שפע רב ברוח ובגשם הוא מביא על עצמו.

קץ כל בשר - מותר האדם מן הבהמה

בפרשתן (ט א-ג), 'ויברך אלוקים את נח ואת בניו ויאמר להם וגו', כל רמש אשר הוא חי לכם

יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל, וברש"י, 'שלא הרשיתי לאדם הראשון לאכול בשר אלא ירק עשב, ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון - נתתי לכם את כל, ור"ל, כי לאדם הראשון וצאצאיו אחריו היה מותר לאכול רק ירק עשב, ואילו אכילת בשר בהמה וחיה נאסר להם, ורק לאחר המבול אמר הקב"ה לנח ובניו, מעתה 'נתתי לכם את כל' - מותרים אתם לאכול גם בשר בעלי חיים. ומעמא דמילתא כתב בספר ה'עיקרים' (מאמר ג פט"ו, עיי"ש אריכות נפלאה), שבתחילה - קודם דור המבול, טעו הבריות וסברו שטעם איסור האכילה הוא מפני שבני אדם ובהמות שווים במעלתם, וממילא אין ראוי שיאכל אדם את הבהמה שהלא אין לו יתרון ממנה, ועל כן גם השחיתו דרכם והתנהגו כמנהג בהמות, 'וכאשר נמחו כולם ונשאר אך נח ואשר אתו בתיבה רצה השי"ת לשרש זה הדעת ולעקור אותו מן העולם', על כן התיר להם

ועצימת עיניים, ומדוע הפכו גם את פניהם אחורנית. אלא צ"ל, שמראה שאינו טהור פוגע ב'צלם אלוקים' הנמצא לנדרו, אף אם אין עיניו פקוחות.

יש שביארו שלכן ההולך במקום 'דאיכא דרכא אחרינא' נקרא רשע (ב"ב נו:;) וכפירוש רש"י שנקרא רשע אף אם עצם עיניו ולא נכשל, כי עצם המראות האסורות הנגלות לפני האדם אף בלא ראיית עיניים בפועל מטמאות את הנפש".

בעניין זה ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע את הכתוב (ט כד) 'וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן' ובגמרא (סנהדרין ע:.) דרשו שדברים נוראים ביצע חם באביו בעת שנתו, אך דברים אלו אינם מופיעים בתורה, ולפי פשוטו של מקרא כל רעתו של חם שע"ז נתקלל מאביו 'ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' (פסוק כה), לא היה אלא על 'ירא חם אבי כנען את ערוות אביו' ובעבור שמינף נפשו בראיה אסורה נתקלל בקללה נמרצת זו לעולמים (הובא ביגריל תורה).

וכלשון קדשו של הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (סוף פרשת אמור) 'כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך וכו', וכאשר עינינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שינוי אור על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא', היינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו, כמו כן בענייני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מיניה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי ציגערעט'ל (סיגריה) לפי, אמר לו הרופא, הרי הנני רואה ב'צילומים' שכל ה'ריאות' שלך שחורות מעשן הציגערעט'לעך, עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיח לתוך ריאותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמהם - דיו שהוא בקרבם ו'נושם' את עשנם לקרבו וכרעיו ל"ע.

ואין עצה ואין תבונה אלא לעשות 'תיבה' לעצמו ולהתרחק מן הרע כמטחוי קשת, ועל אחת כמה וכמה שצריך להיזהר ולהישמר מחברים רעים שיכולים להורידו לשאול תחתית רח"ל.

וכמו שהעמיסו צדיקים במאמרם (תענית כג.) 'או חברותא או מיתותא', שחבר טוב יכול לסייע מאד לאדם להתעלות ברוחניות, אך אם חלילה החבר אינו כשר והגון ח"ו אזי הוא בבחינת 'מיתותא' ועלול לגרור גם אותו לבאר שחת, ה' ישמרנו.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (בברכת 'זלמשינים'), לא ידע הבחור פירוש המילות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע - כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכני וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם - לפניו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילם, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימהר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

יז. ויש ללמוד מכאן גם לעניין הכלים הטמאים, שאל יאמר אדם אחזיק בהם ברשותי ולא אביט במקום שאסור מלהביט, כי (אף אם היה שייך לעמוד בדבר... אך) עצם האחיזה בהם מטמאה את הנפש.

עד לשפלותם של 'דור המבול', ועד כמה צריכים אנו לזכור בכל עת שאנו 'בני אדם' ולא 'בהמות'?

בתר רישא אזיל - לקדש את ה'ראשית' וההתחלה ובפרט בתחילת השנה

בפרשתן (ט ט), 'ויחל נח איש האדמה וישע ברם', וז"ל הספורנו, התחיל בפועל בלתי נאות, ולכן נמשכו מזה מעשים אשר לא יעשו, כי אמנם מעט מן

אכילת כל בהמות וחיות, למען ידעו כי יש לאדם יתרון ומעלה מן הבהמה, ומשום כך נאמר תיכף (פסוק ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם', להודיע מעלת ה'אדם' אשר הינו ב'צלם אלוקים', ויש בו שכל ודעת להכיר את בוראו ולעבדו, וחלילה לו מלעשות כמעשה בהמה¹¹. והדברים נוראים למתבונן בהם, כי זה האיש אשר אינו מבין מעלת ה'אדם' שבו, והולך אחר ה'נפש הבהמי' שבו יכול להגיע

יח. מתאמרא משמיה דהרה"ק בעל ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע שבימים עברו היו בני האדם רוכבים על גבי חמורים ופרידות, כי היו אז יותר במעלה מהם (שהאדם הוא 'מדבר' וחמור הוא 'חי'), אך בזמננו אנו החלו בני האדם ליסע על גבי 'עגלות' העשויות והבנויות מ'דומם', כי ירדנו במעלה וכבר איננו גבוהים במעלה יותר אלא מהדומם אך לא מהחי...

אלא זכור יזכור מה שאמרו ש'מותר האדם מן הבהמה אין', ר"ל שכל יתרון האדם על הבהמה שבידו לומר 'אין' ליצר ולשלל 'רעיונותיו' אשר הוא מביא חדשים לבקרים, ולא להיות כבהמה אשר איננה יכולה לעמוד כנגד פתויי תאוותיה. יט. דבר נפלא שמענו בשם חכם וצדיק אחד לבאר 'בדרך צחות' ורמיזה, דאיתא בפרשתן שהוצרך נח לבנות שלוש קומות בתיבה, וכדכתיב (ו יז) 'תחתיים שניים ושלישים תעשה', ופירשו חז"ל (סנהדרין קח:): תנא, תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם' (והובא ברש"י), ולכאורה יש להקשות לשם מה הוצרכו לבנות קומת מדור לבני האדם, והרי איתא בחז"ל (תנחומא ט) 'כל אותן שנים עשר חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות', ואם ממילא שהו בכל המעת לעת סביב בהמות וחיות במדור המיועד להם, מה צורך היה להם במקום מגורים שלא 'זכו' כלל לראותו... אלא שרצה הקב"ה שיזכרו היטב שאין זה 'מקומם'... שלא יטעו לחשוב שאכן הם כבהמות... אלא דעו היטב כי בני אדם אתם, ואף אם נצרכים אתם לשהות בחברת בהמות וחיות, מ"מ 'מקומכם' בין בני אדם... ואל תהיו כסוס כפרד...

כ. עדיין 'מרחשין' שפתותינו מכל התקופה הקדושה אשר עברה עלינו לטובה, ורבים אומרים מי יראנו טוב, הן עברו עלינו ימים נעלים קדושים ומרוממים כל כך, ואיככה נוכל להמשיך את ה'הייליגע טעג' (הימים הקדושים) לימים הבאים עלינו לטובה.

אלא, שזה עתה 'הרעשנו עולמות' בתקיעת שופר הבוקע רקיעים ומהפך את כל העולמות, וכדאיתא במדרש (ויק"ר כט א) 'בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים', ואין לנו שמץ השגה בתוקף פעולת השופר, אלא זאת ידענו כיצד גדולי הדורות נטלו בסילודין ובדמעות שליש את השופר לידיהם לאחר הכנה גדולה ונוראה, וכווננו את כל הכוונות הקדושות והעצומות. ולכאורה יש להתבונן, והרי שופר זה אינו אלא קרן של 'איל' - 'בהמה גסה', ובעוד הבהמה בחיותה היא בתכלות השפלות, עד שאסור לומר דבר שבקדושה במקום גידולה, אמש היה זה 'מועד' הנוגח בקרניו ומזיק לכל סביבותיו והיום הוא קדוש ונורא... ולכאורה כיצד הפך ה'קרן' ל'שופר'... היאך עלה ונתעלה להיות 'חפצא דקדושה', מה גרם לו להתעלות משפל המדרגה לרום המעלה. אלא, שינוי אחד היה בו מאתמול, אך אתמול היה השופר 'עצם מעצמי' של הבהמה, ועתה ניתק את עצמו ממנה, ושוב אינו בגדר קרן בהמה גסה אלא בגדר שופר קדוש ומקודש.

לדין יאמר, הנה כל אחד יש בו 'נפש בהמית' המושכת אותו לתאוות רעות ושפלות, אין לו אלא להתנתק מהחלק הבהמי שבו, ומעתה יתקדש כולו כדוגמת השופר... ובזה ימשיך על עצמו את קדושת הימים הנוראים לכל השנה למען ייטב לו כל הימים.

לעומת זה, סיפר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל בדרך צחות במתק לשונו, 'מעשה' באיש שלמד ב'משנה תורה' להרמב"ם (הלכות תשובה פ"ה ה"ב) 'כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו', ואחזתו התרגשות עצומה, והתבונן בעצמו, אה, אה, אף אני אתעלה להיות כמשה רבינו, החל מתחרט ומתוודה על חטאיו, שב בתשובה שלימה, ובדמיונו החל מרגיש קדושה נפלאה... והרי הוא כבר כמשה, נו, מה עשה משה רבינו, עלה למרום למשך ארבעים יום וארבעים לילה שם למד את כל התורה מפי הגבורה, אף אני כמוהו, ובעוד עיניו עצומות וכולו שקוע בדמיון ראה

הקלקול בהתחלה יסבב הרבה ממנו בסוף, כמו שיקרה בדבריו עד כמה צריך להיזהר על ה'ראשית' - ותחילת כל בחכמות מהטעות בהתחלה^{יא}. עכ"ל. והרבה יש להתבונן דבר שתהא בקדושה ובשלמות, וכגון השכמת הבוקר^{יב},

את עצמו יוצא מ'כדור העולם'... והריהו כבר עובר בסמוך לגלגל חמה... ומרגיש את חום השמש הלוהטת כאש... ועולה ומתעלה עד שהגיע סוף סוף לשמים ממעל... לפתע נזכר שבאותם ארבעים יום קיים משה רבינו בעצמו 'לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי' (דברים ט ט), ונפל מורך בלבבו, בחשבו, כיצד אוכל לעמוד ללא אכילה במשך ארבעים יום רצופים... אפילו חתיכת לחם לא יכנס לפי... ומיד, משהתאוהו ללחם הרגיש שנופל הוא מכל מדרגותיו העצומים, ויחרד אל ליבו, כי נזכר במאמר חז"ל (אוצר המדרשים, מדרש כונן) שהקב"ה ברא את עולמו 'שליש ים שלישי מדבר ושליש מקום ישוב', ושמא יפול לים, החל מעתיר בתפילה ובתחנונים, הושיעני אלוקים לבל אפול ל'מים רבים אדירים' ולא ישאר ממני שריד ופליט, כמו כן ביקש, אנא ה' הצילני שלא אפול במדבר כי אמות בצמא וברעב... הוסיף עוד לבקש 'אנא ה' הצליחה נא' שאפול בבני ברק סמוך לביתי ולא בעכו... עד שהרגיש שהוא יושב על הכסא... וכל נפילתו משמי שמים עד לארץ מתחת אירעה לו כי לא היה בידו לוותר על הלחם. כיו"ב, פעמים שאנו מתעלים במעלות טובות, כל חד וחד לפום דרגא דיליה ע"י 'התעוררות' שהעיר הקב"ה בקרבו, והדברים אמורים ביותר כעבור 'ירח האיתנים', ימים הנוראים וימי החג בהם כל אחד ואחד התעורר והתרומם לפי מצבו ועניינו, ועלינו להיזהר מאד שלא נישאר לעמוד באותו מקום כדאשתקד עבור פיסת לחם או מעט מים שקשה לנו לוותר עליהם (ואין הכוונה ל'לחם' דייקא אלא כל אחד וה'לחם' שלו...).

כא. משל למה הדבר דומה, לאחד שלבש בגד בחפזון ובבהילות, ולא שם לבו שרכס את הכפתור העליון שלא במקומו אלא הכניסו בתוך הפתח שמתחת, וכך המשיך לרכוס את כל הכפתורים עד למטה, ואז שם ליבו כי הבגד מונח עליו שלא ביושר אלא נראה כ... ואין בידו ברירה אחרת, אלא לפתוח את כל הכפתורים ולחזור לרוכסם כראוי, וכל זה בא לו כי היתה לו טעות ב'ראשית'...

כב. בדרך זה הרחיב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בראשית) בביאור עניין הבל וקין ושייכותם לדורות עולם, דכתיב (לעיל ד ב-ז) 'וקין היה עובד אדמה, ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואלו תשוקתו ואתה תמשול בו'. שהנה ידוע מה שפירשו צדיקי הדורות מה שנאמר (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור', שעיקר העבודה היא לקדש את ה'ראשית' [וזהו עניין 'בכור' שהוא הנולד הראשון], ובכלל זה היינו גם תחילת היום, שכפי שתהיה הראשית וההתחלה כך ימשך כל היום כולו, וגופא בתר רישא גריר. ומשום כך תקנו חז"ל לומר 'מודה אני' תיכף בהקיצו משנתו, עוד בטרם יוריד כף רגלו לארץ, בכדי שהעסק הראשון שיעסוק בו בתחילת היום יהיה בקדושה. ועל כך נאמר לפתח חטאת רובץ, שעיקר תשוקת היצר הרע הוא 'לפתח', להכשיל את האדם בפתח היום ובהתחלת כל דבר שבקדושה, כי ממילא כל היום הוא 'שלו', ושם דייקא 'אתה תמשול בו', כי אם תתאמץ להתחיל בטוב הרי עי"ז תמשול ביצר הרע.

ובזה נבדלו קין והבל, כי הבל הביא מבכורות צאנו, ר"ל, שהיה מקדש תחילת כל יום ויום בענייני עבודת ה', וממילא היתה תפילתו זכה שלימה וצלולה ומן המובחר, על כן 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו' וקיבל עבודתו התמימה, אכן קין היה 'עובד אדמה', שהעסק הראשון בתחילת היום היה בעבודת האדמה, ורק 'מקץ ימים' בסוף היום הלך להתפלל, וכמו שנרמז באומרו ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' - היינו תפילת מנחה לעת ערב, אך מאחר שהתחיל בעבודת האדמה על כן גם התפילה היתה מעורבת ב'פרי האדמה' - במחשבות זרות מעניין הפרנסה ועבודת האדמה, ומשום כך לא קיבל השי"ת את מנחתו.

ומסיים ה'דברי ישראל' בזה"ל, והנה ידוע התורה היא נצחיות, כן הוא בכל דור ודור יש בחינת קין ויש בחינת הבל, אם אדם לוקח הראשית והתחלת היום להבלי עולם הזה כך הוא כל היום אף כשהולך אחר כך להתפלל הוא 'מפרי האדמה' - מן הגרוע' במחשבות זרות משוקע בהבלי עולם הזה כידוע, אבל כשלוקח הראשית והתחלת היום לעבודת הבורא בתורה ותפלה אחד המרבה ואחד הממעט, אזי אף כשהולך אחר כך לעסק המשא ומתן אינו משוקע והוא נושא ונותן באמונה ובטחון וגם זו תורה, ודי למבין. עכ"ל.

עפי"ז ביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בלשון הכתוב (ו כ) 'מהעוף למינהו', ש'העוף' מרמז על המחשבה הפורחת לאדם בתוך תיבות התפילה, והיא 'למינהו' - ממין עסקיו וענייניו קודם התפילה, שאם עסק בתורה

והדברים אמורים שבעתיים בעמדנו בראשית השנה^ג והראשית הזמן...
 והנה נודע מאמרו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע (עירן קדישין חודש השון) בביאור שם החודש 'מר השון', שהוא על דרך הא דאיתא בגמ' (מגילה כז:) שגם לאחר שמסיים האדם את תפילתו, אזי כל עוד שלא שהה שיעור מהלך ד' אמות 'תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה' (עדיין שפתותיו מרחשות וממלמות את התפילה). עד"ו יש לומר, כי לאחר כל התפילות הרבות והנשגבות של חודש תשרי עדיין שפתותינו מרחשות גם בחודש מר השון באותם התפילות^ג, וללמדך שעדיין יש לנו שייכות

ועבודה הרי המחשבות שבשעת התפילה הם 'באותו המין' והעניין, מחשבות קדושות וטהורות, אכן אם קודם התפילה היה משוקע בהבלי עולם הזה אזי עולים בלבו בשעת התפילה מחשבות זרות רח"ל, ומסיים והוא בדוק ומנוסה וברור למבין.

כג. מעשה היה בעיר הבירה לאנדאן (לונדון) - ביהודי שהיה בעה"ב על כמה וכמה בנינים בשכונת גאלדרעס גרין והיה משכירם לאחרים ומהם מקור פרנסתו, הלה היה מקפיד שלא להשכיר מדירותיו לגויים - כושים שחורים בהיותם ידועים כעם קשה - גנבים וגזלנים שאינם פורעים חובם בדמי השכירות... עד, שהגיעו זמנים קשים על העולם (לפני כעשר שנים) וכל מסחר הנדל"ן ירד מטה מטה, ועמדו הרבה מדירותיו ריקניות משוכרים, באותם הימים בא לפניו 'גוי כושי' שרצה לשכור אחת מדירותיו, הלה העמיד פני עשיר וסוחר גדול ואף סיפר שתחת רשותו כמה וכמה חנויות מסחר, על כן הסכים היהודי והשכיר לו אחד מדירותיו שעמדו ממילא ריקם. עבר חודש ושניים גם שלושה וארבעה ואין קול ואין ועונה, הנכרי נתגלה כגנב מומחה ולא אבה לשלם על שכירות הדירות אף לא פרוטה אחת... משכלו כל הקיצין קראו היהודי ל'בית המשפט', בהגיע עת המשפט שמע השופט את טענתו ושאל את הגוי ומה 'תשובה' יש לך, ויען הנכרי ויאמר, שאינו צריך לשלם לבעליו כי מתחילה היו לו רק צרות בדירה - המים לא הוחמו מעולם, צבעם של קירות הבית היו מתקלפים בכל עת יותר ויותר, דלתות הבית הרעישו ברעש נורא מחמת החלודה, המים אשר בכיור היו דלוחים, בחורף שלטה הצינה ובקיץ שלט החום - וכיו"ב הרבה מטענות ותירוצים שאי אפשר להוכיח שאין הצדק עמו. וכבר היה נראה ליהודי כי הוא עומד להפסיד במשפט - בפרט אחר שה'שופטים' שם ידועים כשונאי ישראל ולא עוד אלא ש'חוקי המדינה' מסייעים הרבה להגן על השוכרים, אלא שלא היה בידו עשות מאומה... עד ששאל השופט את הנכרי, האם פרעת את דמי השכירות לכה"פ פעם אחת, נודעק הגוי, לא ולא, וכי עלי לשלם על דירה כזאת... אז נענה השופט, אכן נודע הדבר, כי רמאי וגנב אתה, כי אם היינו רואים שבתחילה שילמת את חובך היה מקום לקבל את כל טענותיך, אך ברגע שמעולם לא שילמת, הרי לנו הוכחה מוכחת שמעולם לא היה בדעתך לשלם, וכל אלו הטענות אינם אלא תירוצים כי אין ברצונך להוציא מכיסך אפילו שווה פרוטה, צא עתה ושלם לו מרישא ועד גמירא מימי ישיבתך בזה הבית.

הגה"צ רבי אלחנן היילפרין גאב"ד ראדומישלא זצוק"ל שהיה דר בגאלדרעס גרין, היה מוסיף ללמוד ממעשה זה על ה'תשובה והקבלות' אשר הננו מקבלים ע"ע בימים הנוראים והקדושים, כי אך עוברים הימים הקדושים ומיד מתחיל כל אחד עם תירוציו - אם מענייני פרנסה וגידול בנים, או ה'חברותא' שאיננה טובה, הישיבה והכולל אינם טובים וכו', והנה אם 'שילם' לכה"פ בתחילת הדרך את קבלותיו יש מקום לומר כי אכן צדק יש בתירוצים אלו, אבל מי שמיד בראשית השנה כשעדיין לא קיים תשובתו כבר מוצא תירוצים מדוע אין בידו להשלים קבלותיו, הרי"ז מטיל ספק כי מעולם לא היו קבלותיו באמת...

נוסיף ע"ז מה ששמענו עוד מאיש צדיק פע"ח שליט"א לבאר הא דאיתא במדרש (בר"י ט"ב) על האמור לעיל בפר' בראשית (ג יב) 'ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ וְאָכַל' - 'ואכלתי אין כתיב כאן אלא 'ואוכל' [ר"ל, שנאמר בלשון המשתמעת גם בלשון עתיד] שלא זו בלבד שכבר אכל אלא שיוסיף לאכול עוד, וכבר עמדו הרבה בספה"ק בביאור דברי חז"ל אלו, וכי האדם הראשון בא להתריס ח"ו כלפי מעלה, וביאר באופן נפלא, כי כבר איתא ב'מדרש' שאדם הראשון לא הודה תיכף על החטא, אלא שפתח ב'תירוצים' ש'היא' אשמה... היא נתנה לי מן העץ, ובדבריו אלו 'נתגלה' כי אכן בדעתו להמשיך לאכול...

כד. באופן נפלא המשיל זאת הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, לגלגל המתגלגל בארץ, כי כך הוא מציאות הדברים, שגם לאחר שניטל ממנו כח הדוחף, ופסק אדם המגלגל מלגלגלו, ימשיך מאליו להתגלגל להלאה - כלומר, שהוא נמצא עדיין תחת השפעת הגלגול, כיו"ב, מכיוון שפינו הרבה לדבר דברי תפילה, שבח והודאה, בקשה ותחינה במשך הימים הקדושים, אף משתמו הימים, עדיין ניכרת ונמשכת השפעת הקדושה לחודש חשון הבא לאחריו.

באר הפרשה - פרשת נח

והסימן, אלא לדין ללמד לנו ארחות חיים כי הדרך הישרה להינצל מכל 'פרשת המבול', היא על ידי נתינת אות לזכרון עולם, וכלומר על ידי שמקבל על עצמו קבלות טובות וגדרים וסייגים וקובע לעצמו אות וסימן אשר יזכירוהו בשעת נסיון, ובכך ימנע מן החטא ויזכה להתקדש ולהיטהר. והדברים אמורים ביותר בעמדנו בשערי השנה החדשה, שעלינו לעשות 'אות ברית' לזכר כל ההתעלות וההתעוררות שהיתה בימים הקדושים, לטוב לנו כל הימים.

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד

בפרשתן 'אלה תולדות נח', ובמדרש (ב"ר ל ה, ניהא לעליונים ניהא לתתונים) נח לשמים ונח לבריות, ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה נח איש) כי להיפך ממנו היו בני דורו, שהיו מושחתים בינם לבין הבריות מלבד מה שהשחיתו דרכם בינם לבין קונם, וזהו אומרו (ו יב) 'וירא א' כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', שלא הלכו בדרכי השי"ת מה הוא רחום אף אתה רחום²¹. וז"ל החת"ס, משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, דרכו מוסב על אלוקים - שהשחיתו דרכי אלוקים, שהוא רחום וחנון, מה שראוי לאחוז בדרכיו ולהיות בין אדם לחברו חומל וחונן²², ואילו עשו בן הי' הקב"ה מרחם וחונן אותם אעפ"י שעברו

לעבודת הימים הקדושים שעברו עלינו לטובה²³ ולכל אותם ההשפעות הטובות.

ומעלה יתירה בחודש זה - חודש מרחשוון המסוגל לסלק מאתנו לב אבן ולקבל לב חדש, וכמו שביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שיח שרפי קודש, הובא באמרי הרי"ם לחודש מרחשוון) ש'חשוון' הוא מלשון הכתוב (תהלים מה ב) 'רחש לבי דבר טוב' - שבחודש זה יתעוררו לבות בני ישראל לטוב [ובזה מבאר מה שאמרו ז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) 'שמות החדשים עלו עמהם מבבל' - שבגלות למדו ענין החדשים, ולמה הם מרמזים].

ואילו הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (שמיני ד"ה אל) כתב שחודש זה מסוגל 'להשיג דעת התורה יותר מבשאר החדשים', עיי"ש.

והנה כתיב בפרשתן (ט יג) 'את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ' - שנשבע הקב"ה שלא יביא יותר מבול על הארץ, ונתן על כך 'אות' היא הקשת, שעל ידי מראה הקשת 'זוכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם'. והתמיהה עולה עד לב השמים, וכי הבורא ית' צריך לאות ולזיכרון שלא יביא עוד מבול לעולם, הלא 'אין שכחה לפני כסא כבודך'. וביארו בזה, כי אכן לא לעצמו הניח הקב"ה את האות

כה. הנה אמרו חז"ל (תענית י) כי רק בז' במר חשוון מתחילים לשאול על הגשמים 'ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', והיינו שלא יצטערו עולי רגלים בדרכם לשוב לביתם כשיזלפו גשמים על ראשם. ומעתה יש להקשות שלפי זה היו צריכים להפסיק לשאול גשמים מא' בניסן שהוא ט"ו יום קודם חג הפסח, כדי שלא יצטרכו עולי רגלים לכתת רגלם בדרך הליכתם לירושלים לקראת חג הפסח בתוך הגשמים. והרבה תירוצים נאמרו בכך.

אך בדרך הרמז יש לומר, כי באו חז"ל ללמדנו ארחות חיים שאין חוזרים מהרגל ומהיו"ט עם 'בוץ' (בלאטע) ברגלים... כלומר, אי אפשר לחזור לסדר חיי היום-יום כרגיל כאילו לא היה זה עתה ימים הנוראים וחג הסוכות ושמחת תורה... יכיר בעצמו שהוא 'נקי' ויתחיל מ'בראשית' בהתחדשות.

כו. עוד יש ללמוד עד כמה צריך להיזהר בכבוד חברו, שנאמר בפרשת בראשית (ג כג-כד) 'וישלחו ה' אלוקים מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לוקח משם, ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים' וגו'. והקשה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה ד"ה פן ישלח) מדוע נאמר תחילה וישלחו ואח"כ כתיב ויגרש. ומבאר, שאחר החטא רצה הקב"ה לגרש אותו מגן עדן 'פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם' (פסוק כב), אלא שלא רצה הקב"ה לביישו, על כן אמר לו 'שלח' אותו חוצה לעבוד את האדמה, ולאחר שיצא מגן עדן נסגרו השערים בפניו והעמיד הקב"ה את הכרובים לשמור, ועל ידי זה אין ניכר הבושה כל כך [כי לא אמרו להדיא 'צא', אלא לאחר שיצא שוב כבר אינו יכול לחזור].

כז. דבר נפלא מצינו במדרש (תנחומא ה) בזה"ל, נח איש צדיק, על שזן את בריותיו של הקב"ה נקרא צדיק. שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות, נח ויוסף, שכך כתוב בו 'על מכרם בכסף צדיק (עמוס ב ו), וכתוב בו 'ויכלכל יוסף' (בראשית מז יב). עכ"ד המדרש. והיינו שלא מצינו בכל התורה מי שיעיד עליו הכתוב שהוא 'צדיק' זולת

לא היו יוצאין, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה'.

וגם זוכים בעלי החדר לבניין עולמם הפרטי בבנים מהוגנים. וכן כתב ה'ספורנו' על הפסוק בפרשתן (ו י) 'ויולד נח שלשה בנים', מאז שהתחיל להזכיר בני דורו זכה לבנים. כי לא מצינו בתורה מי ש'המתין' לבנים כדוגמת נח שהיה כבר בן חמש מאות שנים ועדיין לא זכה לפרי בטן, ורק בזכות שהחל לעסוק ב'זיוכי הרבים' זכה ל'ויולד נח שלשה בנים'.

בעניין זה ידועים דברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא בכמ"ק שתלמידו הגאון מברדיב בעל הדברי אברהם אמר זאת לפניו וקילסו מאד), שהיה מבאר בכתוב (תהלים לו כו) 'כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה' - כי על ידי שהוא כל היום חונן ומלווה וגומל חסד עם הבריות^ל, בשכר זאת יקויים בו 'זרעו לברכה', שיזכה לבנים טובים וכשרים^ל.

נח ויוסף, ופירשו חז"ל מעלתם היתירה שמשום כך זכו לזה - כי זנו את הבריות, ומכאן תלמד מעלתם הנשגבה של בעלי גמילות חסדים.

כח. מענין לענין באותו ענין, כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (חפץ חיים עשין ב), וז"ל, ולא לחנם כתבה לנו התורה מעשה דנח (ט כא-כב) 'וישת וישכר ויתגל וכו' וירא חם וכו' ושם ויפת כסו את ערות אביהם, וגם ספרה לנו התורה את הברכה שברכם נח ונתקיימה לבסוף, להראות לנו את גדולת המדה הזאת שצריך האדם לחפות על גנות חברו בכל כוחו כמו על עצמו, עכ"ל.

כט. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא פעם שלישית לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חנן ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכו"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

ל. כתב החתם סופר (שו"ת חו"מ סי' כ) לבני קהילה אחת שעוררו מחלוקת על המרא דאתרא, וזה לשון קדשו 'כשם שקשה עונשם של מידות (משקלות עיי"ש) יותר מענשם של עריות (ב"ב פה:), כך גדול שכרם של מידות טובות יותר משכרן של אריות בתורה' (ע' וא' מתחלפות עריות-אריות).

לא. יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים - ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' (שבזמן הבית הוצרכו עולי הרגלים לחזור לביתם אחר החג, והרי קושי הדרך מתגבר מאד בעת הגשמים ע"כ היו ממתניים בבקשת הגשמים עד שיגיע האחרון שבישראל לביתו שבנהר פרת), וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר הבקשה על הגשמים, והיו מעייניהם נתונים לחשב חשבונו של פלוני - למען ייטב לו בדרכו...

לב. ובאמת כן איתא להדיא בגמרא (ב"ב ט:): רבי יהושע בן לוי אמר, כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה, בעלי חכמה. ובכלל זה מי שלא זכה עדיין לבנים ודאי יזכה לבנים, ואף גם זאת שיהיו בניו בעלי חכמה וכו'.

עבירות בינם לקונם, אבל עכשיו שלא עשו כן נחתם גז"ד שלהם^{כח}.

ובזכות החדר 'יבנה' העולם כולו^{כט}, וכדאיתא בזה"ק (פר' מטות) לדייק לשון הכתוב (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה' [שלא נאמר עולם חסד נבנה בלשון עבר אלא 'יבנה' בלשון עתיד] כי לא זו בלבד שעצם בריאת העולם היתה רק על ידי מידת החדר, אלא גם עצם קיום העולם והמשכו תלוי אם הבריות עושים חסד זה עם זה. וכן יבנה גם 'העולם' הפרטי של הגומל חסדים^ל. וכדאיתא במדרש (שוה"ט לו) ששאל אברהם אבינו את שם בן נח 'כיצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיני עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף

גאר הפרשה - פרשת נח

גם יזכה לשאר מילי דמיטב ולרוב ברכה^ל, וחיי יאריכו ויתברכו לאין ערוך, כי על ידי שהאדם גומל חסד הרי הוא גורם לקיום העולם כולו, וכדוגמת נח שבזכות שהתחסד עם כל החיות והבהמות זכה ש'עולם חסד יבנה' ובנה את כל העולם כולו.

לעסוק בדברי תורה - התחזקות בעסק התורה בפרשתן (י"ז), 'ותהי ראשית ממלכתו בכל וארך וכו', הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה נוהג לבאר משם הרה"ק ה'אור לשמים' מאפטא זי"ע (פר' נצבים), שראשית קבלת עול מלכות שמים היא

הרה"ק רבי ברוך מזיכלין זי"ע הזכיר את חתנו שהמתין לישועה לזרע של קיימא לפני הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע ובפרשת נח הוה מעשה, אמר לו הרבי רבי העניך, הנה מתחילה כתוב 'אלה תולדות נח' ואיתא ברש"י הק' 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', ובהמשך הכתוב - 'ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', ולכאורה צריך ביאור מדוע פירש מתחילה 'תולדות נח' על המצוות ומעשים הטובים כשלפי פשוטו של מקרא קאי על לידת שלשת בניו הכתוב מיד בסמוך, אלא, בשמים ממעל יש 'שערי תולדה' אשר משם נשפע לבני האדם 'זרע של קיימא' והם עומדים בסמוך לשער גמילות חסדים. ופעמים ששערי תולדה סגורים וקשה ביותר לפתחן, אז העצה היעוצה להיכנס אל השער הסמוך ב'שער גמילות חסדים', ומשם אפשר בנקל לבקוע גם את 'שער התולדה' ולזכות לזרע קודש, וזה נמי היה אצל 'נח איש צדיק' שהמתין חמש מאות שנה לזרע של קיימא, ועל כן עסק במצוות וגמילות חסדים, ומשם נפתח לו גם שער התולדה, ולזה כיוון רש"י 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים' שעי"ז זכה ל'ויולד נח שלשה בנים' כפשוטו ממש.

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (שער התפילה ד"ה זורע) לפרש בנוסח התפילה (בסיום ברכת יוצר אור) 'זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות', שהנה אמרו חז"ל (שבת קנ"א): 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', ומאחר שהקב"ה רוצה לרחם על האדם על כן 'זורע' בקרבו רצון וחשק להיטיב לבריות ולעשות עמהם צדקה, כדי שעי"ז יוכל הקב"ה להצמיח ישועות על עושה הצדקה ולברוא להם רפואה, וכמו שנאמר (הושע י"ב) 'זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד', ר"ל שעל ידי 'זריעת הצדקה' יוכל 'לקצור' ולהשתכר בישועות הרבה.

לג. שמעתי מהגרי"מ טורצ'ין שליט"א, שאביו הגאון רבי אלעזר צדוק זצ"ל (בעל השו"ת הלכות' יחדיו עם הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל) למד בימי בחרותו בישיבת 'חברון' בעיה"ק ירושלים תובב"א, ובאותם השנים עדיין לא סודרה ה'פנימיה' (דארמיטארי) בישיבה, והיה ישן בביתם של בעה"ב (בתקופה מסוימת היה ישן בביתו של הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע). בערב יוה"כ פ' אחר סעודה המפסקת בבית מארחו מיהר רא"צ לשיבה להתעורר באמירת תפילה זכה כל נדרי ותפילת ליל יוה"פ, והנה הוא עובר בסמוך לביתו של הגה"ק מטעפליק שכבר היה אז לעת זקנותו, והגאון הנ"ל ביקש ממנו, בחור'ל בחור'ל רחם נא ובוא עמי לביתי לסייעני באיזה ענין נחוץ ודחוף... רא"צ לא שת לבו לשעה המיוחדת והמאוחרת, ובנחת סר לבית הגאון כשבכוחות על טבעיים ובמסירות נפש ממש הוא מנקה ומסייע בעדו ככל הדרוש אף שידע להדיא שעי"ז הוא מפסיד 'כל נדרי' וכו'. בגמרו את עבודת הקודש ב'הוצאת כף ומחתה' נענה אליו הגאון וכה אמר לו, הנה עזרתני בדבר ובאופן שהוא מעל לטבע אף הקב"ה יסייעך בשנה הבעל"ט למעלה מכל טבע העולם... באותה שנה נפתחו בפניו מעייני החכמה למעלה למעלה מכל דרכי הטבע, והיה לומד בכל יום ויום בהתמדה 30 דפי גמרא בהבנה עמוקה, והיה זוכרם בזכרון נפלא כמי שהגמרא עדיין פתוחה לפניו בכל עת (אף שבטרם האי עובדא ג"כ היה רא"צ מתמיד נפלא ועילוי אדיר, מ"מ בזו השנה עלה ונתעלה פי כמה וכמה)... עד שהמשיג'ח הגאון רבי מאיר חדש זצ"ל הבחין בהנהגתו המשונה של הבחור רא"צ - שהוא עומד מול העמוד כשסטנדר לפניו והוא גומע ובולע מסכתות הש"ס בזו אחר זו - וכל זמן קצר הוא מחליף מסכתא, קרא לרא"צ והחל בוחן אותו ב'סוגיא' הנלמדת בישיבה בסדר ה'עיון' - ישר והפוך מעלה ומטה, ולא מצא כל דופי בהבנתו וידיעותיו, אך המשיג'ח שלא ידע את הסוד העומד מאחורי הצלחה זו טען בפניו כי האף אומנם שלא תפסו אפילו בסברא אחת מ"מ לדעתו לא זו הדרך לגרוס דפי גמרא זה אחר זה, אך רא"צ לא ענהו והמשיך בדרכו. וכל ימיו היה הש"ס כמונח בכיסיה (כלשון בני אדם 'ש"ס על האצבע') ובכל מקום ששאלוהו ידע בבירור את הדף בו נכתב מאמר זה, ואלו 'תוספות' כתובים על הדף כסדרן זה אחר זה - עד שהיה יודע לקרוא את הגמרא בשורה ישרה 'מתחיל ברש"י ממשיך בגמרא ותוספות ומסיים ברבינו חננאל'. גם היה מוכיח את תלמידיו (העילויים) 'ידיעת ש"ס' מהו... כשהם בוחנים אותו ואינם תופסים אותו אפילו בטעות אחת ח"ו. הרי לך, כי לא היטיב רא"צ עם זולתו אלא עם עצמו, וכל ימיו נהנה מאותה 'טובה' בעליה בתורה ובידיעת הש"ס על בורי'ה ובחינוך התלמידים עפי"ז.

לעסוק בתלמוד ל' בבליה, ומשם תבוא לו ארך - החורף בהתחדשות וחיות גדולה, מתוך התמדת התורה אריכות ימים, וגם הוא לשון רפואה לו. ובדרכי האמונה הטהורה, ונוכה לביאת ינון במהרה ו'זאת הברכה' היא שנוכה להתחיל ראשית ימות דידן אבי"ר.



לד. הנה ידועה קושיית המפרשים מדוע כפל הכתוב לומר (בריש פרשתן) 'אלה תולדות נח נח איש צדיק', מדוע לא אמר 'אלה תולדות נח איש צדיק', ומבאר הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה זי"ע (בספרו רב ייבי) בדרך רמז, שהרי 'נח' מרמז למנוחה, וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', שה'עוזב' את התורה יום אחד הרי התורה מתרחקת כנגדו, וזהו שאמר הכתוב אלה תולדות נח - התולדות והתוצאות של ה'מנוחה', הם נח, ר"ל 'מנוחה', כי מנוחה גוררת מנוחה, ואם בטל יום אחד ח"ו הרי הוא גורם לעצמו בידיים שהתורה תתרחק הימנו ח"ו.

לה. וכך אמר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע משמיה דהרה"ק הינוקא' קדישא מסטאלין זי"ע, שהתורה הקדושה משולה ללחם (בר"ר ע ה, ועוד במדרש ובזוה"ק במקומות רבים), ואילו לימוד מוסר וחסידות הרי הם כחמאה בה מלפתים את הפת, והנה לחם ללא חמאה אינו ערב לחיך אך עדיין ניתן לאכלו כמות שהוא, לאיך האוכל חמאה ללא לחם הרי הוא מקיא את כל מאכלו. כיו"ב, על האדם לעסוק תמיד - בד בבד עם החסידות והמוסר יעסוק בלימוד גמרא ופוסקים.. וד"ל.

עוד היה מרגלא בפומיה של הרה"ק מלעלוב זי"ע לומר, ב'מוסר וחסידות' יש לעסוק עם הגבלת זמן מסויים כל חד בדיליה, אך 'גמרא' יש ללמוד בלי גבול ובלי סוף.

ואילו משמיה דהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע אמרו שהיצר אינו חושש אפילו מלימוד 'חובת הלבבות', ורק מלימוד הגמרא יאבדו עשתונותיו ואין לו כל השגה איך להביסנו (יגדית).

לו. ואין ברכה כתורה, וכמו שכתב ה'בעל הטורים' (ריש פר' וזאת הברכה) בזה"ל, וזאת הברכה בגימ' זו היא התורה, כי בזכות התורה ברכה.

והנה איתא בגמ' (ברכות כח:) בתפילתו של רבי נחוניא בן הקנה, 'מודה אני לפניך ה' אלוקי... שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת'. והקשו המפרשים שלכאורה האריך בתפילתו וכפל העניין, שאמר תחילה אני עמל ומקבל שכר, ואח"כ חזר על כך בשינוי לשון ואמר אני רץ לחיי העולם הבא, ששם הוא מקום תשלומי השכר. ומבאר ה'מעדני יו"ט' (על הרא"ש ברכות פ"ד סי' יב אות נ) וז"ל, ולדידי מעיקרא לאו קושיא, דאע"ג דשכר מצוות בהאי עלמא ליכא, מ"מ תלמוד תורה כנגד כולם שאוכלים פירותיהן בעולם הזה, וא"כ מה שאמר תחילה אני עמל ומקבל שכר בעוה"ז קאמר, עכ"ל. והיינו, שאכן, לא כפל אמריו, אלא יש כאן הודאה כפולה על תשלומי 'כפל', ראשית דבר הודה על כך שמקבל שכר בעולם הזה, ואח"כ המשיך להודות על שהוא רץ לחיי העולם הבא.

צא ולמד על גודל כוחה של תורה להמשיך כל מיני ההשפעות הטובות על לומדיה כי 'אין סגולה כתורה' ממה שכתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לקוטים ד"ה במס' אבות פ"ב), שהנה אין בידינו להשיג מעט מזעיר על תוקף ה'עת רצון' שיש בעולמות העליונים בשעת תקיעת שופר בראש השנה, ופשיטא שאין משמעות למעשה המצוה אלא בזמנה, ואילו בשאר ימות השנה אף אם יתקע מאה אלף קולות לא יצליח לפעול בתקיעותיו ולעורר את העת רצון שיש בראש השנה, אכן עצה אחת יש והיא ללמוד הלכות שופר... ועל דרך שאמרו חז"ל 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה', כך כל העוסק בהלכות תקיעת שופר בשאר ימות השנה כאילו תקע בשופר בר"ה, ומכאן תבין מה רב כוחה של תלמוד תורה, אין לנו שיור אלא התורה הזאת...